

4. Кравченко С.А. Социология: парадигмы через призму социологического воображения : учеб. для вузов / С.А. Кравченко. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Экзамен, 2004. – 624 с.
5. Краткий психологический словарь / ред.-сост. Л.А. Карпенко ; [под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского]. – 2 изд., расш., испр. и доп. – Ростов н/Д : Феникс, 1998. – 512 с.
6. Мясичев В.Н. Психология отношений / В.Н. Мясичев ; [под ред. А.А. Бодалева]. – М. : Изд-во Ин-т практ. психол. ; Воронеж : НПО МОДЭК, 1995. – 356 с.
7. Орбан-Лембрик Л.Е. Соціальна психологія : посіб. / Л.Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2003. – 448 с.
8. Психологія розв'язання конфліктів у педагогічній взаємодії / Г.В. Ложкін, М.О. Коць, Т.В. Петровська, І.Ю. Зубкова. – К. ; Луцьк : Вежа, 2000. – 154 с.
9. Ручка А.О. Курс історії теоретичної соціології : навч. посіб. для вузів / А.О. Ручка, В.В. Танчер. – К. : Наук, думка, 1995. – 223 с.
10. Словарь практического психолога / сост. С.Ю. Головин. – Мн. : Харвест, 1997. – 800 с.
11. Сорокин П.А. Система социологии / П.А. Сорокин // Социальная аналитика. – 1920. – Т. I. – 214 с.
12. Фотев Г. Герберт Блумер: символический интеракционализм / Г. Фотев // Современная американская социология / [под ред. В.И. Добренкова]. – М. : Изд-во МГУ, 1994. – С. 116–220.
13. Цымпеу М.Д. Взаимовлияние классного руководителя и старшеклассников в процессе общения : автореф. дис. ... канд. псих. наук : 19.00.07 / М.Д. Цымпеу ; АПН Ин-тобщ. и пед. псих. – М., 1990. – 17 с.
14. Чайка Г.Л. Культура ділового спілкування менеджера : навч. посіб. / Г.Л. Чайка. – К. : Знання, 2005. – 442 с.
15. Щепанський Я. Элементарные понятия социологии : пер. с польск. / Я. Щепанський. – М., 1969. – 368 с.
16. Homans G.C. Social Behavior: Its Elementary Forms / G.C. Homans. – Rev. ed. – New York: Harcourt Brace Jovanovich, 1974. – 78 p.

РЕМІЗАНЦЕВА К.О.

ГЕНДЕРНІ ЗМІНИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ США (КІНЕЦЬ XVIII – ПЕРША ПОЛОВИНА XIX СТ.)

Характерною ознакою сучасного етапу розвитку в Україні є наявність стрімких і глибинних трансформацій різних аспектів суспільного життя, забезпечення якості яких покладено на освіту. Зростають тенденції до утворення єдиного світового, європейського, економічного, політичного й освітнього простору. Освіті відводиться вирішальна роль щодо подолання глобальних проблем і суперечностей сучасності. Особливо це стосується гендерної проблематики та подолання гендерних стереотипів. Сполучені Штати Америки мають багаті традиції подолання гендерних стереотипів, тому можуть слугувати гарним прикладом для України.

З аналізу досліджень, присвячених зазначеній проблемі, можна помітити, що, як правило, у них викладені лише загальні положення, що стосуються чоловічої та жіночої вищої освіти США минулих часів і практично не приділена увага гендерному аналізу та виявленню гендерних стереотипів.

Мета статті полягає в гендерному аналізі та порівнянні чоловічих коледжів та університетів з першими жіночими академіями й семінаріями Сполучених Штатів Америки наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. для виявлення гендерних стереотипів, що існували в той час.

На основі проведеного аналізу історико-педагогічних джерел ми можемо стверджувати, що в США доля шкіл, коледжів та університетів була тісно пов'язана з історією формування капіталістичної економіки країни й суспільно-демократичними процесами, що відбувалися в ній. Цей зв'язок і зумовив специфіку розвитку американських освітніх закладів наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст.

Слід також зазначити, що школи та вищі навчальні заклади в різних частинах країни склалися не за єдиним принципом. Це було пов'язано з тим, що поселенці були різної національності та належали до різних релігійних напрямів. Але в цьому різноманітті переважали навчальні заклади англійського типу. Таким чином, можна побачити, що наприкінці XVIII ст. в Америці, як і раніше, не існувало чіткої системи освіти. Система освіти мала, як правило, приватний характер та отримували її лише багаті люди. Також не було достатньої спадковості між початковою, середньою та вищою школами.

Національна система освіти в США з усіма її специфічними особливостями почала складатися після Війни за незалежність (1775–1783 рр.). Великі заслуги в становленні системи освіти нової буржуазної держави належать американському просвітителю Т. Джефферсону (Т. Jefferson). Він вважав освіту запорукою процвітання республіки, що забезпечує мудре правління та розвиває громадянські чесноти народу. У біллі “Про загальне поширення знань” 1779 р. Т. Джефферсон (Т. Jefferson) запропонував триступінчасту систему шкільної освіти.

У школах першого ступеня передбачалося безкоштовне трирічне початкове навчання. Також планувалося створення у Вірджинії 20 чотирирічних шкіл другого ступеню. Вони, як і початкові, також повинні були втримуватися за рахунок держави. Третьою ланкою наміченої ним програми освіти було створення суспільної бібліотеки за рахунок державних коштів. Для нашого дослідження важливим є той факт, що в цих школах мали право навчатися як хлопці, так і дівчата. Однак спочатку цей проект не був схвалений конгресменами, і лише з часом, після тривалої боротьби, він все ж таки був ухвалений Конгресом [5, с. 346].

У першій половині XIX ст. майже у всіх штатах були прийняті закони про введення безкоштовної початкової та середньої освіти в школах для дітей обох статей. Таким чином, до початку сорокових років XIX століття державна школа охопила близько половини дітей штатів Нової Англії, сьому частину дітей центральних штатів та шосту частину дітей західних штатів [4, с. 511–513].

Зовсім іншу гендерну картину можна побачити в системі вищої освіти того періоду. В Америці наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст., як і в колоніальні часи, чоловіки брали активну участь у соціальному, економічному та політичному житті країни. Тому вони мали можливість отримувати вищу освіту як у дев'яти коледжах, що були засновані протягом колоніального періоду, так і в численних нових коледжах, які утворювалися в кожному штаті.

Що ж стосується жіночого населення Америки, то тут треба відзначити, що зростання впливу середніх класів і поширення грамотності привели до поліпшення становища жінок у вищій освіті. Американки починають відігравати активну роль у суспільному житті, їхня діяльність поза сім'єю стає більш успішною порівняно зі становищем жительок Старого Світу та їх попередниць, які жили в колоніальні часи. Величезна відстань, географічна та соціальна мобільність, недостача шкіл для дітей представників нових класів розширили коло обов'язків жінок, поклавши на них відповідальність за навчання членів сім'ї.

Тому наприкінці XVIII ст. для молодих дівчат починають створювати приватні академії та семінарії. Вони пропонували дівчатам більш поглиблену гуманітарну освіту, ніж вони отримували раніше. До перших жіночих академій належали такі навчальні заклади, як Жіноча академія Адамс у Лондондеррі, Нью Хемпширі; академія Емми Уїллард у Трої, Нью-Йорк; Салемська жіноча академія Уїнстона-Салема в Північній Кароліні; Джадсонський жіночий інститут в Маріоні, Алабама та Уїтанська жіноча семінарія в Нортоні, Массачусетс, пізніше Уїтанський коледж [2, с. 89].

Дослідники Л.С. Боас (L.S. Boas), Дж. Антлер (J. Antler), Т. Вуді (T. Woody) та М. Ньюкомер (M. Newcomer) стверджують, що діяльність жіночих академій та семінарій, засновниками яких були Емма Уїллард (Emma Willard), Катарін Бічер (Catherine Beecher) та Мері Лайон (Mary Lyon), стала революційною в жіночій освіті свого часу. Вони були палкими ентузіастками освіти жінок та вважали, що ключ до процвітання нової республіки лежить у можливостях, закладених у жіночому характері, які можуть належним чином реалізуватися тільки в тому випадку, якщо жінка отримає дійсну освіту.

Таким чином, основною причиною появи жіночих академій та семінарій можна вважати зростання загальноосвітньої шкільної системи, яке потребувало більшої кількості вчителів. Здобувши початкову освіту, більшість дівчат прагнула її продовжувати, щоб отримати спеціальність. Кількість освічених молодих жінок зросла пропорційно до повсюдного масового попиту на вчителів там, де громадяни бажали оволодіти грамотою.

Для рад опікунів шкіл із самого початку стало очевидним, що жінкам можна сплачувати вдвічі, а то й утричі менше, ніж чоловікам. Таким чином, учительська професія стала переважно жіночою. Жінки-вчителі задовольняли зростаючі потреби нації в освіті з найменшими економічними витратами [1, с. 61].

Якщо на ці зміни поглянути з точки зору гендерного аналізу, то можна зробити висновок, що саме в цей час в американському суспільстві з'явився ще один гендерний стереотип, який був пов'язаний з оплатою праці. У подальшому розвитку вищої освіти цей стереотип відіграє значну роль, оскільки протягом тривалого часу, починаючи з початку XIX ст., жінки могли працювати лише в школах та в деяких жіночих вищих навчальних закладах, формуючи не тільки в школярів, але й у студентів гендерний стереотип, що жінки недостатньо досвідчені для праці в коледжах та університетах.

Іншими словами, якщо звернутися до трактування "прихованого навчального плану", теоретичні питання якого були розглянуті в працях О. Ярської-Смірної, ми можемо побачити деякі його категорії вже на початку XIX ст. в американських школах та ВНЗ. Перша категорія – це сама структура навчальних закладів, яка формувала різні гендерні стереотипи. Інша категорія "прихованого навчального плану" звертає на себе увагу при аналізі навчально-виховного процесу у всіх вищих навчальних закладах Америки, які існували в той час, але її ми розглянемо дещо пізніше.

Спочатку необхідно відзначити, що при розгляданні історико-педагогічних досліджень особливу увагу привертає такий факт: саме в першій половині XIX ст. в деяких частинах Америки проводився експеримент, згідно з яким жінки були допущені до трьох чоловічих приватних коледжів, які розташовувалися в Огайо (Ohio). Це Оберлін (Oberlin), Антіох (Antioch) та Хіллсдейл (Hillsdale). Також жінки допустили й до двох державних університетів – університету Айови

(University of Iowa) та університету Юти (University of Utah) [1, с. 16]. На наш погляд, це пов'язане з тим, що саме в цей час в Америці змінюються соціально-економічні умови життя, які дали можливість переглянути стереотипні уявлення щодо ролі жінок у житті країни та освіти, яку вони здобували.

Але, проаналізувавши архівні дані Йельського коледжу, які містять детальний матеріал стосовно курсів, предметів, підручників, методів та форм роботи в різні роки існування коледжу, а також навчальні плани коледжів, де мали право навчатись як жінки, так і чоловіки, і програми, за якими навчалися жінки в суто жіночих ВНЗ, ми можемо побачити, що хоча жінки й почали навчатись у вищих навчальних закладах, вони не здобували такої ж освіти, як і чоловіки, оскільки вони навчалися окремо від студентів чоловічої статі та за іншими програмами. Щоб наочно проілюструвати, дані порівняльно-зіставного аналізу, ми наводимо їх у таблиці.

Таблиця

**Порівняльний аналіз дисциплін,
які вивчалися у ВНЗ Сполучених Штатів Америки**

Дисципліни, які вивчалися у вищих навчальних закладах США на початку XIX ст.	
Дисципліни, які вивчали чоловіки	Дисципліни, які вивчали жінки
– грецька мова	– читання
– латинська мова	– письмо
– іврит	– лічба
– англійська мова	– англійська граматики
– сучасні мови	– французька мова
– життя видатних чоловіків країни	– історія
– твори видатних письменників Античності	– географія
– твори видатних філософів Античності	– вишивання
– антична історія	– малювання
– сучасна історія	– музика
– алгебра	– домоведення
– сферична геометрія	
– аналітична геометрія	
– тригонометрія	
– риторика	
– психологія	
– астрономія	
– логіка	
– географія	
– природна філософія (фізика)	
– моральна філософія	
– політична філософія та закони нації	
– політична економіка	
– теологія	
– основи християнства	

Проаналізувавши таблицю, ми можемо побачити, що навчання було суворо диференційованим. Жінки-студентки вивчали значно менше дисциплін, ніж чоловіки. Якщо жінки й вивчали предмети з “чоловічих програм”, то рівень подання матеріалу значно відрізнявся. У зв'язку з тим, що мета навчання була різною, а це було пов'язано з життєвими перспективами студентів-чоловіків та студенток-жінок, акти-

вно використовувався принцип релевантності (тобто відповідність матеріалу навчальній меті): дівчата вивчали загальні уявлення про ті чи інші науки, тоді як юнаки здобували можливість більш ретельно розглядати навчальний матеріал. Наприклад, якщо жінки прослуховували загальний курс з історії, то чоловіки вивчали п'ять курсів з історії (життя видатних чоловіків країни, твори видатних письменників Античності, твори видатних філософів Античності, античну історію та сучасну історію).

Поряд з “чоловічими” дисциплінами жінки-студентки вивчали суто “жіночі” предмети (вишивання, малювання, музику та домоведення), що знову ж таки співвідносилось з диференціацією мети навчання.

Висновки. Отже, наприкінці XVIII – у першій половині XIX ст. чоловіків та жінок, які пройшли ту чи іншу навчальну підготовку, було набагато більше, ніж у попередні часи. До 1840 р. 38% білих американців у віці від п'яти до двадцяти років відвідували навчальні заклади. До 1850 р. більшість білих жінок володіли грамотою, що становило різкий контраст з початком XVIII ст., коли близько половини жінок не вміли навіть ставити підпис [3, с. 82]. Тепер багато жінок могли міркувати про своє місце та роль у суспільстві. Жінки заявили про свою місію педагогів та соціальних реформістів, що вивело їх за рамки домашніх обов'язків. Подальші дослідження будуть спрямовані на вивчення наступних етапів гендерного формування системи вищої освіти США з метою подолання наявних гендерних стереотипів.

Література

1. Antler J. Culture, Service and Work: Changing Ideals of Higher Education for Women // in the Undergraduate Woman: Issues in Educational Equity. Pamela J. Perun (ed). Lexington, MA: DC Heath and Co., 1982.
2. Boas L.S. Women's Education Begins. Norton, Massachusetts: Wheaton College Press, 1935.
3. Еванс С. Історія американських жінок. Народжена для свободи / С. Еванс. – М., 1993.
4. Історія США / [під ред. Н.Н. Болховітінова]. – М., 1983. – Т. 1.
5. Севастьянов Г.Н. Томас Джефферсон / Г.Н. Севастьянов, А.И. Уткин. – М., 1976.

РОМАНИШИНА О.Я.

ДЕЯКІ ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ЛЮДСТВА

Інформаційна культура є відображенням рівнів організації інформаційних процесів, сформованості умінь створювати, зберігати та використовувати на практиці одержану інформацію. Процес входження України в Єдиний Європейський простір [3] вимагає визначення й реалізації соціально орієнтованої системи пріоритетних напрямів активного включення молоді у процеси розбудови держави, формування загальносвітової культури, науки, розвиток виробничих відносин. Інформатизація вищих навчальних закладів України є невід'ємною складовою процесу реформування освіти, тобто створення та розвитку комп'ютерно орієнтованого освітнього середовища, яке забезпечується сукупністю програмно-апаратних засобів, мереж, ресурсів та сучасних технологій [6]. Важливого значення при цьому надають питанням історії розвитку інформаційної культури за період становлення суспільства.

Мета статті – розкрити історичні аспекти проблеми інформатизації освітнього середовища.